

Kevään 2016 toimialojen näkymät

Luonnontuoteala

2.6.2016

Luonnontuotealalla uusia yrityksiä, investointeja ja kehittämishankkeita

Luonnontuotealan suhdannenäkymät ovat positiiviset. Tämä näkyy selvimmin rohkeutena investoida, joka tosin pitkän laman aikana hiipui lähes kokonaan. Viikoittain eri puolilta Suomea tulee hyviä uutisia uusista investointihankkeista. Osa hankkeista koskee laajentamista, osa koneiden ja laitteiden hankintaa. Yrittäjät hakeutuvat nyt aktiivisesti myös mukaan kehittämishankkeisiin ja toivovat niiltä konkreettista vetoapua tuotekehitykseen ja vientiin.

Viimeisen vuoden aikana alalle on syntynyt useita uusia yrityksiä. Ne ovat lähes kaikki mikroyrityksiä, mutta alihankinnan ja sesonkitöiden ansiosta ne pystyvät tarjoamaan usein vähintään osa-aikaista työtä jo yritystoiminnan alkuvaiheessa. Kaikki toimet, joilla mikroyritysten kasvupolkuja tasoitetaan, näkyvät siis jo lyhyellä aikavälillä työllisyydessä. Aivan uusi ilmiö luonnontuotealalla on, että yhä useampi yritys etsii aktiivisesti kumppaneita ja kasvua, kun aiemmin tavoitteeksi riitti itsensä työllistäminen.

Uusia yrityksiä, monipuolisempaa liiketoimintaa

Suomessa toimii nykyisin noin 660 yritystä, joiden liiketoiminnasta luonnontuoteala muodostaa merkittävän osan. Näistä noin 200 yritystä harjoittaa alkutuotantoa eli luonnontuotteiden keruuta tai viljelyä ja välitystä. Elintarvikealalla toimii noin 300 yritystä ja elintarvikkeiden jalostukseen syntyy jatkuvasti myös uusia yrityksiä. Kasvussa ovat myös hyvinvointiin ja kosmetiikkaan suuntautuneet luonnontuotealan yritykset, joita kumpiakin on nykyisin noin 50. Alalle on syntynyt myös uudenlaista palveluliiketoimintaa, joka tarjoaa esimerkiksi kokonaisvaltaista pakurisien lisäyspalvelua metsänomistajille heikkotuottoisiin koivikoihin. Myös matkailualalla osataan jo monipuolisesti hyödyntää esimerkiksi metsän terveysvaikutuksia.

Liikevaihto kasvaa, kannattavuudessa parannettavaa

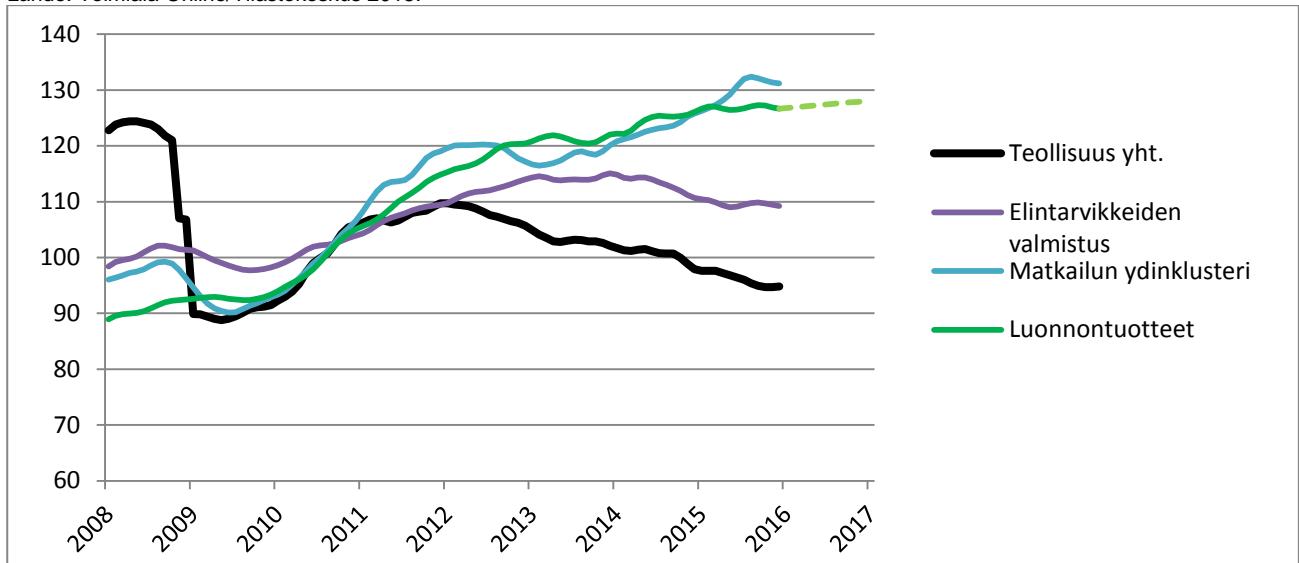
Luonnontuotealan yritysten liikevaihto kasvaa. Merkittävimpänä syynä tähän on maailmanlaajuinen terveystrendi, joka on rantautunut myös Suomeen. Kuluttajaa kiinnostavat terveysvaikutteiset elintarvikkeet sekä kaikki muutkin luonnonomukaiset itsehoitotuotteet. Tämä näkyy myös luontaistuotekaupassa, jonka arvo Suomessa on nykyisin jo puoli miljardia euroa ja on edelleen kasvussa. Elintarviketrendeistä vahvimmin esillä ovat laktoosittomat, gluteenittomat ja vegaanille suunnatut kasvipohjaiset tuotteet. Luonnontuotteet sopivat hyvin juuri tällaisten erikoistuotteiden valmistukseen.

Ravintolisien raaka-aineita tuodaan paljon ulkomailta ja alan tavoite onkin korvata ulkomaista tuontia suomalaisilla superfoodeilla, kuten marjoilla. Tähän tarvitaan kuitenkin vahvaa viestintää kotimaisten luonnontuotteiden ylivoimatekijöistä. Tänä vuonna alkaneen valtakunnallisen "Arktisuus elintarvikeviennin kärkenä" -hankkeen tavoitteena on nostaa esille Suomen elintarvikkeiden ja luonnontuotteiden vahvuuksia. Hankkeen toteuttajina ovat Luonnonvarakeskus, Ruokatietao Yhdistys sekä Reilua.fi.

Luonnontuotealan yritysten kannattavuus varsinkin mikroyrityksissä on vaatimatonta. Kannattavuus paranee yrityskoon kasvaessa, mutta samoja vaikeuksia on mikroyritysten lisäksi myös pienyrityksissä. Kustannussäästöjä on haettu uusilla tuotantoprosesseja tehostavilla investoinneilla ja uutta kasvua tuotekehityshankkeilla ja viennillä.

Kuva 1. Liikevaihdon kehitys ja lähiajan ennuste luonnontuotealalla (2010=100)

Lähde: Toimiala Online/Tilastokeskus 2015.

Byrokratia vähenee – vai väheneekö?

Luonnontuotealalla on pyritty nostamaan aktiivisesti esille yrityksen kasvun esteitä ja etsimään niihin myös ratkaisuja. Vuoden aikana on eniten ollut esillä uuselintarvikeasetus, jonka koukeroiden selvittämiseen yrittäjiltä menee paljon aikaa. Mikäli jollain luonnonkasvilla on ollut merkittävää käyttöhistoriaa elintarvikkeena ennen uuselintarvikeasetuksen voimaantuloa 1997, voidaan kasvia tämän jälkeenkin käyttää vapaasti elintarvikkeena. Jos näin ei kuitenkaan ole, yrittäjä joutuu hakemaan kasville uuselintarvikestatusta ja osoittamaan sen turvallisuuden elintarvikkeena. Tähän varsin byrokraattiseen ja kalliiseen uuselintarvikeprosessiin harva pienyrittäjä lähtee, vaan tyytyy mieluummin käyttämään valmiiksi hyväksytyjä kasveja. Uusien tuotekehitysinnovaatioiden synnyttämiseksi tarvittaisiin yhteisiä kehittämishankkeita, jolloin kynnyksen uusien tuoteinnovaatioiden lanseeraamiseen madaltuisi.

Luonnonkosmetiikka-alan kasvun myötä on huomattu myös kosmetiikka-asetuksen rajoitukset. Varsinkin luonnonkosmetiikkapalveluiden, muun muassa ekokampaamo- ja ekokosmetologitoiminnan laajentuessa on tullut tarve selvittää ns. vähäriskisiin raaka-aineisiin liittyvää byrokratiata. Tällaisia vähäriskisiä tuotteita ovat esimerkiksi yksinkertaiset yrttikylvyt, kasvipohjaiset hiusnaamiot ja vastaavat, joita yrittäjillä on halu käyttää, mutta joka on nykyisen kosmetiikka-asetuksen mukaan tehty lähes mahdottomaksi. Tavoitteena olisi löytää joustavampi käytäntö vähäriskisten tuotteiden osalta ja samalla mahdollistaa kotimaisen luonnonkosmetiikkaraaka-aineiden käyttö laajemmin hyvinvointi- ja kauneuspalveluissa.

Luonnontuoteala odottaa myös EU:lta päätöksiä kasveihin liittyvistä terveysväitteistä. Näitä on parhaillaan EU:n käsittelyssä liki parituhatta, mutta prosessi näyttää olevan hidas. Luonnontuotteiden terveysvaikutuksista ei nykyisen EU-lainsäädännön mukaan saa käyttää kuin hyväksytyjä terveysväitteitä ja kun näitä ei toistaiseksi ole hyväksytty, markkinointi vaatii luovuutta. Terve-

ysvaikutusten tutkimuksissa yhteistyö, myös kansainvälisellä tasolla, toisi alalle varmasti uutta nostetta ja vähentäisi vaativiin tutkimuksiin tarvittavia pääomia.

Näin meillä, miten muualla?

Vastuullisuus on noussut kansainvälisestikin merkittäväksi tekijäksi yritysten brändimarkkinoinnissa. Vastuullisuutta pyritään osoittamaan paitsi tarinoin, myös virallisesti sertifikaatein. Vain harvalla suomalaisyrityksellä on yhteiskuntavastuusta kertova ISO 26000 -sertifikaatti. Sen sijaan moni marjayritys on jo sitoutunut ns. metsämarja-alan aiesopimukseen, jossa määritellään reilun poiminnan periaatteet. Sopimusta sovelletaan ulkomailta viisumein Suomeen tuleviin poimijoihin ja sopijapuolina ovat marjayritysten lisäksi ulkoasiainministeriö ja työ- ja elinkeinoministeriö. Pohdinnassa on myös sopimuksen ulkopuolinen tarkkailu ja arviointi, joka yritysten mielestä lisäisi toiminnan läpinäkyvyyttä ja toisi sopimukselle lisää painoarvoa.

Luomutuotteiden kysynnän kasvu osoittaa, että myös ympäristön paremmin huomioivalla toimintatavalla on merkitystä. Luomukeruuotteiden kysynnän kasvu näkyy erityisesti viennissä, koska luomu on Ruotsissa, USA:ssa ja Keski-Euroopassa suurempi trendi kuin Suomessa. Luomutuotteille avautuu markkinoita vähitellen myös Kauko-Idässä.

Suomen huippuunsa hiottu elintarvikehygieniaosaaminen ja kehittynyt luonnontuotealan koulutusjärjestelmä herättävät ihastusta, missä alan toimijat liikkuvatkin. Suomi voisikin viedä muihin maihin elintarvikkeiden ja muiden luonnontuotejalosteiden lisäksi myös osaamista. Maassa, jonka kansalaisilla on jo yli miljoona hygieniapassia, jokaisen sisällä asuu pieni ”terveystarkastaja” positiivisessa mielessä! Luonnontuotealalla on määrätietoisesti kehitetty koulutusta työelämää ja sen nykytarpeita vastaavaksi, ja se kelpaisi esimerkiksi muihinkin alaa kehittäviin maihin.

Digitalisaation mahdollisuuksia luonnontuotealalla on vielä paljon hyödyntämättä. Parempi tietämys saatavilla olevista raaka-ainevaroista auttaisi sekä kansalaisia että luonnontuotealan yrityksiä löytämään helpommin parhaille keruupaikoille. Helposti käytettävät ja kaikille avoimet mobiilisovellukset lisäisivät varmasti aktiivisuutta luonnontuotteiden keruuseen sekä omaan että kaupalliseen käyttöön.

Luonnosta saatavilla marjoilla, sienillä ja luonnonkasveilla on suuri merkitys kansanterveydelle: kotitarvepoimintaan tulisi kannustaa kaikin käytettävissä olevin keinoin. Kehittyneessä ammatteisessa raaka-aineen hankintajärjestelmässä digitalisaatiolla on suuri merkitys. Sillä voidaan sekä vähentää kustannuksia muun muassa logistiikkakustannusten alenemisella että parantaa raaka-aineen laatua, kun se saadaan nopeasti lähimpään käsittelypisteeseen jatkojalostukseen.

Lisätiedot:

toimialapäällikkö Anne Ristioja, Lapin ELY-keskus, puh, 029 503 7118, anne.ristioja@ely-keskus.fi
kehittämispäällikkö Esa Tikkanen, TEM, puh. 050 040 5459, esa.tikkanen@tem.fi